

Tisztelt Elnök Úr! Tisztelt Hölgyeim és Uraim! Kedves Vendégeink!

Nagy megtiszteltetés számomra, hogy ma itt, a Magyar Tudományos Akadémia falai között együtt tehetünk egy fontos lépést közös örökségünk megbecsülése és megőrzése érdekében.

Akik aktívan művelik a tudományt, részt vesznek a közéletében, tudják, hogy a kiváló tudomány világszerte közvetlen külső befolyásolástól mentesen, spontán és meritokratikusan szerveződik. Ebben a közösségben a 21. század elején már egyre kevésbé számítanak az országhatárok; az MTA egymást követő vezetői a tudományos közösség túlnyomó többségének aktív támogatását élvezve dolgoznak azon, hogy minél kevésbé számítson az életkor, illetve a nem, és nincsen jelentősége annak sem, hogy ki milyen világnézetű vagy vallású. Egy dolog számít: a tudományos kiválóság. Ez a legfontosabb elv, amit a tavaly alapításának 200. évfordulóját ünneplő Magyar Tudományos Akadémia például a pályázatok elbírálásánál vagy új tagjai felvételénél figyelembe vesz.

„... irtsa gyökerestül ki a viszálykodás legkisebb szálkáját is keblébül, s melegüljön őszinte kézfogásra, szilárd vállvetésre minden bajtársával, mi nélkül testület még boldog napokban sem igen ér célt” – intette kortársait „A Magyar Akadémia körül” című, 1842-ben elmondott beszédében gróf Széchenyi István. Persze óhaja már a reformkorban is illúziónak bizonyult, mi pedig, majd két évszázad történelmi viharainak ismeretében tudjuk, hogy voltak idők, amikor nem a kiválóság, hanem a származás volt az egyik válogatási elv a tudományban is.

A tudomány nem csupán az élők közössége. A tudomány folytonosság: vallomás a múltról, párbeszéd a múlt és a jelen között. Azok az

akadémikusok, akik ma már a Kozma utcai zsidó temető csendjében nyugszanak, munkájukkal nemcsak a magyar tudományt gazdagították, hanem egyetemes értékeket alkottak és hagytak ránk.

Ugyanakkor nem hallgathatjuk el azt sem, hogy történelmi tragédiák következtében számos kiváló tudósunk, s közülük számosan zsidóságuk miatt, nemcsak életükben szenvedtek méltánytalanságot, üldöztetést, hanem a felelősség elismerése, a jóvátétel, s emlékezetük ápolása is sokszor késedelmet szenvedett. Ez erkölcsi adósságot ró ránk.

Történeti és szociológiai felméréseknek is köszönhetően ma már jól ismerjük annak a veszteségnek a mértékét, amely a magyar tudományosságot érte például a két világháború között. Ezt a veszteséget általában emberéletekben mérjük, de tudjuk, hogy a magyar szellemi élet is pótolhatatlan veszteséget szenvedett el.

A magyar zsidóságot, egyúttal a magyar szellemi életet és a teljes társadalmat érintő veszteség egyik legmegindítóbb emléke az a márványtábla, amely a Rényi Alfréd Matematikai Kutatóintézet előterében látható. Az emléktáblán két névsor látható. Az egyikén néhány nagy matematikus neve olvasható, a másikon az alkotás útján még éppen csak elindult fiatalok neve szerepel. És nevek nélkül egy mondat arról, hogy sok indulni készülő tehetség még a lehetőséget sem kaphatta meg.

Ezt az adósságot a mai nemzedékek már nem tudják teljes egészében törleszteni — de kötelességük törekedni rá. Jó példa erre Alexander Bernát síremlékének közelmúltbeli helyreállítása. Ez nemcsak egy kiváló gondolkodó és színes személyiség emlékének ápolását célozta, hanem jelképes lépés is volt a múlt mulasztásainak felismerése, elismerése és orvoslása felé, amit ugyancsak együtt tettünk meg.

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

Magyarország történelme arra int bennünket, hogy a Magyar Tudományos Akadémia mindenkori vezetőinek és tagságának egyik legfontosabb feladata, hogy a különböző diszciplínák művelőiből származásra és világnézetre való tekintet nélkül formáljon a tudomány és a kultúra értékeit gazdagító kutatói közösséget.

E feladat megvalósítása elképzelhetetlen a múlt nagy alakjaira való emlékezés nélkül. Emlékük ápolásának egyik módja szellemi örökségük megismerése és továbbadása mellett az, hogy síremlékeiket méltó módon karbantartjuk. A Magyar Tudományos Akadémia ezért a Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetségével való együttműködés keretében felújítja a Kozma utcai zsidó temetőben nyugvó 22 egykori kiváló tudós síremlékét.

Ez az együttműködés azonban több, mint sírok felújítása. Ez a tisztelet kifejezése — és egyben erkölcsi állásfoglalás is. Annak kimondása, hogy a magyar tudományos közösség kész szembenézni saját történetének nehéz fejezeteivel is. Az MTA és a Mazsihisz emellett törekszik a magyar zsidó közösség más, kiemelkedő tudósai emlékének ápolására és megőrzésére is. Ennek érdekében rendszeresen egyeztetnek, és közös rendezvényeket, megemlékezéseket tartanak.

Kedves Vendégeink!

Egy 200 éves nemzeti intézménynek korokon átívelő küldetése van. E küldetés szerint Akadémiánk „ápolja a magyar kulturális örökséget és nemzeti identitást”. Ennek szellemében köt az MTA együttműködési megállapodást a Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetségével.

Köszönettel tartozunk mindazoknak, akik e megállapodás előkészítésében részt vettek, és bízom benne, hogy ez az együttműködés hosszú távon is gyümölcsöző lesz. Példát mutat arra, miként tud a párbeszéd, a tudomány és a hagyományteremtés együtt szolgálni egy közös jövőt, szolidáris társadalmat, értéktisztelő nemzetet.

Köszönöm a figyelmüket!